

DUURZAAMHEID & TALENTEN

Vakbonden en duurzaam werken

Binnen de Vlaamse en Nederlandse vakbonden is ruime belangstelling voor duurzaam werken. In Vlaanderen heeft Arbeid & Milieu, een samenwerkingsverband tussen de vakbeweging en de milieubeweging, de brochure *Praktijkgids Duurzaam Werken* uitgegeven. In Nederland heeft de FNV een inspiratiebundel gepubliceerd onder de titel *Duurzaam aan het werk*. In beide bundels worden strategieën en suggesties aan de hand gedaan ter verduurzaming van de werkomgeving.

Anne Pier van der Meulen

Het Vlaamse Arbeid & Milieu richt zich tot de 'syndicalisten', dit zijn de afgevaardigden van de vakbeweging. In haar brochure geeft zij voor hen een overzicht van mogelijkheden voor sociaal overleg. De handleiding steekt in op wat een vakbondsafgevaardigde effectief kan bereiken op het terrein van duurzaam werken. In een duurzame cao zou niet alleen over loon gesproken moeten worden, maar ook over concrete maatregelen om het bedrijfsleven zelf duurzamer te maken. De Nederlandse FNV richt zich ook op duurzame ontwikkeling. Zij ondersteunt sinds januari 2009 werknemers, vertegenwoordigers van

werknemers en kaderleden in de verduurzaming van hun werkplek. In 15 organisaties, zowel vanuit de publieke als marktsector, zijn *pilots* rondom duurzaam werken opgezet. Resultaat hiervan is een inspiratieboek vol praktische methoden en handvatten. Deze adviezen zijn nuttig zowel voor werknemers als ook voor werkgevers.

Geen grondige kritiek

De vakbonden bekijken verduurzaming vooral door de ogen van de werknemer of zijn vertegenwoordigers. Wat kan hij of zij doen voor het milieu of voor betere arbeidsomstandigheden? In hun rapportages is niets van grondige kritiek te lezen op het bestaande economische systeem. Ze maken geen kanttekeningen bij economische groei of vooruitgang. Integendeel, dit is uitgangspunt. Ze bieden geen suggesties voor een grootschalige omvorming van de economie; een woord als economische krimp valt al helemaal niet. Misschien begrijpelijk vanuit de positie van de werknemer, die graag wil werken en zijn of haar werk wil behouden, maar hierdoor missen beide publicaties een brede, dragende visie. Daardoor komen de bijdragen van de

vakbonden slechts neer op kleine aanpassingen van het bestaande systeem.

In dit artikel over duurzaam werken volgen wij eerst de Vlaamse bespiegelingen rondom verduurzaming van de cao. Vervolgens presen-

De bijdragen van de vakbonden

komen slechts neer op kleine

aanpassingen van het bestaande

systeem

*Aandacht voor veilige
arbeidsomstandigheden
is een aspect van
duurzaam werken.*

teren wij een aantal suggesties en ideeën die zijn aangereikt vanuit het Inspiratieboek van de FNV.

Opvallende positionering

De Vlaamse vak- en milieubeweging Arbeid en Milieu stelt dat duurzaam werken hetzelfde is als maatschappelijk verantwoord ondernemen (mvo). Deze positionering is opvallend, omdat in het debat rond duurzame ontwikkeling meestal de nadruk wordt gelegd op het ecologische aspect, terwijl maatschappelijk verantwoord ondernemen vooral de sociale en economische dimensies benadrukt. In de visie van Arbeid en Milieu vallen ze dus samen. Arbeid en Milieu geeft adviezen aan vakbondsafgevaardigden. Zij hebben de mogelijkheid om duurzaam werken te agenderen in de ondernemingsraad, maar zij kunnen ook duurzame cao's afsluiten. In zo'n duurzame cao kunnen naast een eerlijke beloning ook zaken opgenomen worden als opleiding, sociale begeleiding, inspraak in het bedrijf. Ook kun je hier denken aan een begrip als diversiteit, waarbij afspraken gemaakt worden om racisme en discriminatie tegen te gaan.

Label voor sociaal aansprakelijkheid

Arbeid en Milieu stelt verder dat duurzaam werken inhoudt dat bedrijven aandacht hebben voor sociale thema's als kinderarbeid en goede arbeidsomstandigheden. Dit geldt niet alleen voor bedrijven die gevestigd zijn in Vlaanderen of Nederland, maar zou ook moeten gelden voor hun vestigingen in de rest van de wereld. Een voorbeeld ter stimulering van dit laatste is het verkrijgen van een sociaal aansprakelijkheidslabel. Bedrijven die zich willen engageren met duurzaam werken, kunnen zo'n label ontvangen. Dit bewijst dat een product in eerlijke, sociale omstandigheden is geproduceerd.

Het certificaat SA 8000 is één van die labels. Het label is van Amerikaanse origine. SA staat voor Social Accountability ofwel Sociale Verantwoordelijkheid. Het certificaat garandeert het tegengaan van kinderarbeid, gedwongen arbeid, gezondheid en veiligheid, compensatie, arbeidsuren, discriminatie, discipline, vrije vereniging en collectieve afspraken. Een onafhankelijk controleapparaat onderzoekt of het bedrijf aan de vereisten voldoet. Halfjaarlijks is er vervolgens controle of de afspraken

inderdaad nageleefd worden.

De Belgische overheid heeft besloten om naast het wereldwijde SA 8000 een eigen sociaal label uit te brengen. De overheid deelt dit label niet uit aan een bedrijf in zijn geheel, maar aan producten of diensten die een bedrijf levert. Het bedrijf Randstad heeft bijvoorbeeld het SA 8000 label verkregen en tegelijk het Belgische sociale label vanwege de diensten die zij verleent.

Bedrijfsvervoerplan

Suggesties voor een goede omgang met het milieu komen tot uitdrukking in voorstellen tot een bedrijfsvervoersplan. Dit is een middel om het woon-werkverkeer zo efficiënt mogelijk te laten verlopen met gebruik van zo min mogelijk vervoersmiddelen. Arbeid en Milieu doet enkele suggesties: herplaatsing van bedrijven dichtbij stations; invoering van flexibele werktijden, zodat er minder file ontstaat; het volledig vergoeden van het openbaar vervoersabonnement; het aanmoedigen van carpoolen. Ook stelt zij voor om afspraken tussen het bedrijf en de openbaar vervoersorganisatie te maken en een pendelbus te laten rijden tussen bedrijf en station. Voor diegenen die willen fietsen zou er een gratis fiets door het bedrijf ter beschikking gesteld kunnen worden, bewaakte fietsenstallingen en een omkleed- en doucheruimte. Ook het geven van een billijke fietsvergoeding hoort daarbij. Vaak staat de fietsvergoeding in geen verhouding tot de reiskostenvergoeding voor automobilisten. Dit stimuleert niet om de fiets te maken. Arbeid en Milieu stelt een vergoeding van 0,15 eurocent per kilometer voor. De brochure *Duurzaam Werken* biedt, samengevat, bruikbaar materiaal voor het werken aan verduurzaming. Er spreekt een reële toon uit. Arbeid en Milieu zet in op wat haalbaar is en biedt goede richtlijnen. Wel is het zo dat je

als werknemer in de positie moet zitten om bovenstaande adviezen aan de orde te kunnen stellen. De brochure is dan ook geschreven voor mensen die zitting hebben in de ondernemingsraad of afgevaardigde zijn voor de vakbond.

Energiebesparing in bedrijven

De brochure van de Nederlandse FNV *Inspiratieboek, duurzaam aan het werk* is bedoeld voor iedere werknemer. Het boek is zoals gezegd ontstaan uit *pilots* in 15 organisaties. Het meest opvallende verschil met de Vlaamse bundel *Duurzaam werken* is de nadruk op het milieu. Waar *Duurzaam werken* toch vooral gaat om verbetering van sociale omstandigheden, beschrijft het inspiratieboek van de FNV allerlei tips om het milieu te sparen. Ruim driekwart van de Nederlandse werknemers vindt dan ook dat er in hun bedrijf meer aandacht aan het milieu besteed moet worden. Daar is ook de grootste energiebesparing te halen, want 70% van het Nederlandse energieverbruik komt op conto van de bedrijven. FNV vakcentralevoorzitter Agnes Jongerius stelt dat de FNV krachtig de duurzaamheid bij zowel huishoudens als bedrijven en organisaties stimuleert. Niet door subsidies, maar door 'groen' als norm te stellen. Bedrijven moeten in haar visie omschakelen naar duurzaam produceren en consumeren. Werknemers dragen hier ook een stukje verantwoordelijkheid voor. Edith Snoey, voorzitter van Abvakabo FNV, wijst erop dat werk niet alleen het leveren van diensten is. Er worden ook grondstoffen ingekocht, energie verbruikt en restproducten afgevoerd.

Lange termijn visie nodig

Het inspiratieboek is als volgt tot stand gekomen. Leden van de FNV die tegelijk medewerker zijn van een instelling of organisatie, heb-

ben hun eigen organisatie aangemeld om mee te doen met het project 'Duurzaam Werken'. Vervolgens heeft het projectteam contact gezocht met deze organisaties en instellingen om hulp te bieden bij de implementatie. Het blijkt vervolgens dat lang niet iedere organisatie invulling heeft gegeven aan de *pilot*. Gebrek aan *commitment* met het thema of tijdgebrek waren hierbij struikelblok. "Mensen hebben wel wat anders aan hun hoofd dan duurzaamheid", zo stelt een hoofd van de facilitaire dienst bij de rechtbank Rotterdam.

economische crisis duurzame projecten op de lange baan worden geschoven. Zo is door een gebrek aan ondersteuning en andere prioriteiten de *pilot* bij de KLM niet van de grond gekomen.

Mogelijkheden tot verduurzaming

De weigerachtige instellingen daargelaten, zijn er vele bedrijven en organisaties die wel een bijdrage hebben willen leveren. Zij hebben praktische ideeën aangedragen om vorm te geven aan duurzaam werken. Hieronder volgt

Een bedrijfsvervoersplan kan ertoe

bijdragen dat het woon-werkverkeer efficiënt

verloopt met gebruik van zo min mogelijk

vervoersmiddelen.

Mensen binnen organisaties zijn in woord weliswaar begaan met het milieu, maar de waan van de dag verdringt de agendering. Het is moeilijk gebleken om een lange termijn visie uit te zetten binnen organisaties die zich op de dag van vandaag richten. Hier komt nog bij dat door bezuinigingen en de huidige

een willekeurige scala aan mogelijkheden tot verduurzaming.

- Het licht uitdoen tijdens de pauze op werkkamers. Volgens berekeningen van de rechtbank Rotterdam, scheelt dit 1 fte aan energiekosten.
- Een 'eerlijk' uniform aantrekken. Hier gaat het over uniformen die geproduceerd zijn door mensen in fabrieken waarbij gewerkt is aan verbetering van de arbeidsomstandigheden. De FearWear Foundation (FWF) ziet hierbij toe op de gedragscode die uit acht arbeidsnormen bestaat.

- Fietsen naar het werk. Het regent veel minder vaak in Nederland dan wij vaak denken. Een werknemer houdt sinds september 2008 bij, hoe vaak het regent. In 93 procent van de gevallen blijkt het droog te zijn.
- Het beeldscherm van de computer uitzetten tijdens de lunch. Dit loont al als je meer dan 30 minuten niet werkt. Zet je computer daarnaast bij werkonderbrekingen meteen in de slaap- of sluimerstand.
- Gebruik gerecycled papier. Hergebruikt papier heeft minder water en energie nodig voor de productie van nieuw papier. Voor hergebruikt papier heb je ook geen landbouwgrond nodig voor bosbouw. Gerecycled papier is bijvoorbeeld papier met het keurmerk 'Der Blaue Engel', FSC (Forest Stewardship Council) of de Zwaan.
- Print zuinig met inkt. Een inktzuinig lettertype is bijvoorbeeld Ecofont dat 20% minder inkt gebruikt en goed leesbaar blijft. Dit lettertype kun je gratis bij Ecofont downloaden.
- Thuiswerken in plaats van op kantoor. Thuiswerken is minder belastend voor het milieu, omdat er geen reisafstand overbrugd hoeft te worden. De FNV-bonden gaan het 'Nieuwe Werken' op de agenda zetten voor cao-onderhandelingen.
- Duurzaam inkopen door de overheid. Gemeenten streven naar een percentage van 100% in 2015. Onder leiding van het ministerie van VROM worden criteria opgesteld om bij aankoop van producten als kantoormeubelen, papier, catering, energie rekening te houden met milieu en arbeidsomstandigheden.
- Scheid het plastic afval van rest- en groenafval. In veel gemeenten is deze mogelijkheid al gecreëerd door plastic vuilniszakken aan te bieden of een container voor plastic afval.
- Ga carpoolen in plaats van in je eentje de auto te nemen. Bedrijven kunnen hier een bijdrage aan leveren door mensen zo in te roosteren dat ze gezamenlijk naar hun werk kunnen reizen.
- Laat je printer instellen op dubbelzijdig printen, tenzij je aangeeft dat het enkelvoudig moet zijn. Dit scheelt een hoop papier en toner.
- Zorg voor biologisch eten in de kantine. Het gaat hier om voedsel dat zo natuurlijk mogelijk is geproduceerd. Bij dit voedsel is geen kunstmest, chemisch bestrijdingsmiddel of gentechnologie gebruikt.

Het regent veel minder vaak in

Nederland dan wij vaak denken.

Als je deze milieutips bekijkt, dan gaat het veelal over 'kleine dingen'. Ze ogen wat marginaal en zoals gezegd mist er een ideologisch gerichte motivatie. Juist een bundel met de titel 'Inspiratieboek' zou bronnen van inspireren kunnen opdiepen. Aan de andere kant kun je zeggen dat duurzaamheid ook in bedrijven een groeiende inktvlek is. Er begint zich een basis te vormen voor duurzaam werken. Het is zoals de samenstellers van het inspiratieboek zelf zeggen 'een kwestie van een lange adem'.

ANNE PIER VAN DER MEULEN IS PROJECTMEDEWERKER VAN LANDELIJK BUREAU DISK.

PRAKTIJKGIDS DUURZAAM WERKEN. UITGAVE VAN ARBEID & MILIEU, SAMENWERKINGSVERBAND VLAAMSE VAKBOND EN MILIEUBEWEGING, 2006. TE DOWNLOADEN VAN DE WEBSITE: [HTTP://WWW.MVOVLAANDEREN.BE](http://www.mvovlaanderen.be).

INSPIRATIEBOEK, DUURZAAM AAN HET WERK (2010), UITGEGEVEN DOOR FNV VAKCENTRALE, ABVAKABO EN FNV BONDGENOTEN, TE DOWNLOADEN VAN DE WEBSITE: [HTTP://DUURZAAMAANHETWERK.NL/](http://duurzaam.aanhetwerk.nl/).